

به نام خداوند بخشنده مهربان

مبانی نظری و پیشینه پژوهش
روش پژوهش

دکتر نیکروان
استادیار گروه رفتار حرکتی دانشگاه سمنان

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه پژوهش

- یکی از مهمترین روش‌های شناسایی مشکل مطالعه مقالات و منابع منتشر شده در رابطه با موضوع موردنظر می‌باشد. مطالعه دقیق می‌تواند باعث ارایه ایده‌های جدید و شناسایی سوال‌های بی‌پاسخ شود. با مرور پیشینه پژوهش می‌توان اطلاعات ارزشمندی را جمع کرد که خصوصیتی که نمونه‌ها باید داشته باشند، وسیله اندازه‌گیری مناسب روند انجام آزمون و جمع‌آوری داده‌ها، تجزیه و تحلیل‌های آماری و غیره، نمونه‌هایی از آن می‌باشد.

دلایل عمده در مرور پیشینه عبارتند:

۱. آشنایی پژوهشگر با مباحث موجود در رابطه با موضوع پژوهش، ارائه کلیاتی از اطلاعات موجود (حجم ادبیات و کیفیت آن)، بررسی تناقض‌ها و در نهایت پی بردن به مسئله موجود و شکاف پژوهشی در موضوع مورد مطالعه.
۲. انتخاب روش‌ها و ابزار اندازه‌گیری دقیق‌تر: با پی بردن به نقاط ضعف و قوت (ابزار اندازه‌گیری، روش نمونه‌گیری، پروتکل پژوهشی و غیره) در پژوهش‌های قبلی، پژوهشگر می‌تواند طرح پژوهشی مناسبی را انتخاب و نارسایی‌های احتمالی را شناسایی و در تدوین و اجرای طرح خود، آنها را برطرف کند.

۳. اجتناب از دوباره کاری: بررسی پیشینه پژوهشگر را قادر می‌سازد از تکرارهای ناخواسته خودداری کند. اما در صورتی که پژوهش‌های به نتیجه معنی‌داری نرسیده‌اند، می‌توان با تجدیدنظر در بیان مسئله یا روش اجرا پژوهش را تکرار کرد.

۴. قرار دادن یافته‌های پژوهش در چهارچوب پژوهش‌های قبلی: برای افزودن به دانش موجود، پژوهشگر می‌بایست رابطه پژوهش خود را با دانش موجود در آن زمینه روشن کند و نقش پژوهش خود را در گسترش دانش درباره مسئله مورد بررسی، عنوان کند.

۵. تعریف و تحدید مسئله: پژوهشگر با مطالعه ادبیات پژوهش با گستره موضوع مورد مطالعه آشنا می‌شود، موضوع‌های فرعی را مشخص می‌کند و مسئله پژوهش را محدود می‌سازد. در این راه ادبیات پژوهش کمک می‌کند تا پژوهشگر از مطالعه گسترده و بدون هدف پرهیز نماید.

بدنه متن شامل نقد پژوهش‌های قبلی است و تمام حجم فصل را شکل می‌دهد و به صورت موضوعی شامل همه ابعاد پژوهش موردنظر می‌باشد. بدنه متن معمولاً به چندین زیرمجموعه تقسیم می‌شود.

خلاصه و نتیجه‌گیری آخرین قسمت فصل می‌باشند که کاربردهای مهم مطالعه را خلاصه کرده موضوعات و روش‌های مطالعه را مقایسه کرده و پیشنهادهای پژوهشی را روشن می‌سازد.

بررسی پیشینه با کلی‌ترین منابع اطلاعاتی که کمترین رابطه را با مسئله دارند، شروع می‌شود و با بحث درباره مرتبط‌ترین مرجع خاتمه پیدا می‌کند.

در این مسیر نباید به اشتباه بزرگ «ذکر پژوهش‌های مجرد بدون پیروی از یک طرح کلی» دچار شد. جهت حفظ طرح و چهارچوب منسجم در نوشتن مرور پیشینه خوب پیشنهاد می‌شود تا سوال پژوهش خود را در سراسر پروسه انتخاب منابع، مطالعه و نگارش، به خاطر داشته باشید.

بازنگری نهایی پیشینه نیز معمولاً از دورترین مطالب (از نظر زمان و موضوع) شروع و به نزدیک‌ترین و مرتبط‌ترین آنها ختم می‌شود.

مرور ادبیات به زمان گذشته نوشته می‌شود، زیرا با مطالب چاپ شده سروکار دارد.

منابع اطلاعاتی برای بررسی پیشینه پژوهش: منابع دسته اول شامل مطالعات و نوشته‌های یک نظریه‌پرداز یا پژوهشگر در رابطه با موضوع، مانند گزارش یک پژوهش و نظریه‌های ارائه شده در مجلات، تکنگراری‌ها و پایان‌نامه‌ها هستند و منابع دست دوم مجموعه ادبیات نظری و تجربی قبلی موجود مانند کتاب‌های مرجع، مقاله‌های منتشر شده قبلی و دایره‌المعارف‌ها هستند.

نکته: بررسی پیشینه پژوهش یک توالی نقل قول نیست، بلکه تلفیق مطالب بررسی شده و تفسیر پژوهشگر از دانش موجود درباره مسئله است و نشان می‌دهد، پژوهشگر به موضوع خود اشراف داشته و از آخرین پژوهش‌های در رابطه با آن مطلع است.

شایع‌ترین سوء تعبیر در مرور پیشینه این است که تصور کنیم که آن از یک سری پاراگراف‌هایی تشکیل شده است که هر کدام از آنها خلاصه یک پژوهش است. در مقابل، مرور ادبیات پژوهش می‌بایست بر پایه مفاهیم و موضوعات استوار باشد نه توصیف یک پژوهش در هر پاراگراف. در این راستا باید بین پاراگراف‌ها ارتباطی منطقی برقرار باشد و هر پاراگراف مکمل نوشته‌های قبلی و همه آنها در جهت توجیه وجود مسئله، مشکل و شکاف پژوهش باشد.

روش تحقیق

فصل سوم: روش پژوهش

در این بخش روش جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها و نحوه اجرای پژوهش معرفی می‌شوند. از آنجا که خوانندگان پژوهش‌نامه از طریق خواندن این بخش با نحوه انجام پژوهش آشنا می‌شوند، لازم است تمامی اجزای ضروری به صورت تفصیلی در اینجا نوشته شوند.

در واقع بخش روش دو هدف را دنبال می‌کند:

- ۱- پژوهشگران دیگر با مطالعه این بخش، اگر بخواهند، بتوانند آن پژوهش را به دقت و با رعایت کلیه جزئیات تکرار کنند.
- ۲- خوانندگان قادر باشند اعتبار نتایج را مورد داوری قرار دهند. بنابراین، لازم است تمامی مراحل و اجزای ضروری روش پژوهش در این قسمت آورده شوند. با این حال، حداقل اطلاعات ضروری کفایت می‌کند و باید از ارائه توضیحات اضافی خودداری کرد.

در فصل روش پژوهش جزئیات مفصلی مبنی بر اینکه پژوهش چگونه انجام خواهد شد (پروپوزال) یا انجام شده است (گزارش نهایی)، توضیح داده می‌شود.

مهم‌ترین اطلاعات در این فصل شامل موارد زیر است: روش‌شناسی و نوع پژوهش، جامعه و نمونه آماری، ابزار و روش‌های جمع‌آوری اطلاعات، شیوه اجرای پژوهش و تجزیه و تحلیل اطلاعات

روش‌شناسی و نوع پژوهش

روش‌های پژوهش در علوم رفتاری را با توجه به سه ملاک می‌توان تقسیم‌بندی کرد:

۱. بر اساس زمان که به سه دسته حال، گذشته و آینده نگر تقسیم می‌شوند.

۲. بر اساس هدف پژوهش که شامل موارد زیر می‌شوند:

پژوهش بنیادی که به بررسی روابط بین پدیده‌ها پرداخته و هدف آن افزایش دانش در زمین‌ای خاص و تدوین نظریه‌ها است.

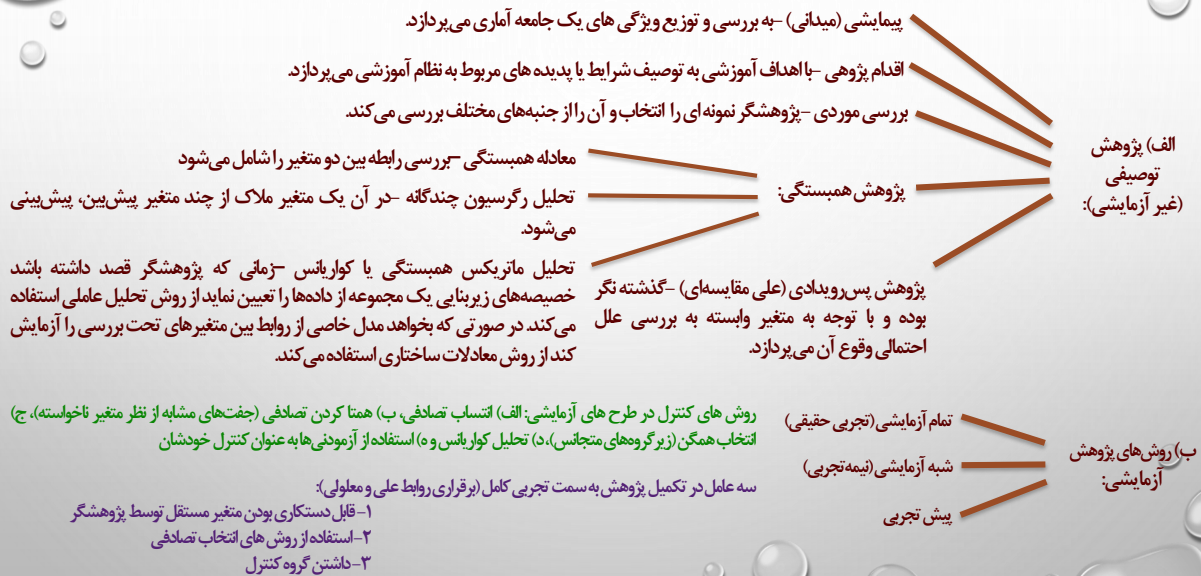
پژوهش کاربردی که با هدف توسعه دانش کاربردی در جهت رفع نیازمندی‌های متفاوت است.

پژوهش و توسعه که هدف آن تدوین یا تهیه برنامه‌ها و تشخیص مناسب بودن آنهاست.

پژوهش ارزیابی که در جهت تصمیم‌گیری‌های بهتر انجام می‌شود.

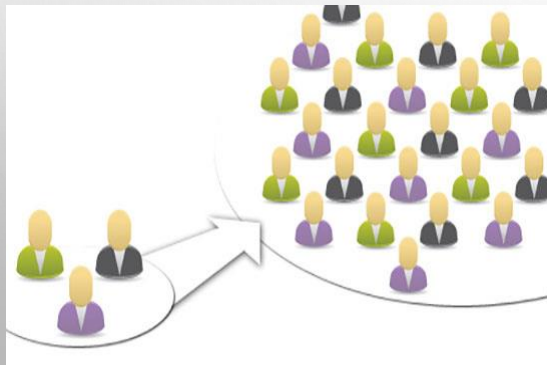
پژوهش اجرای موردی (اقدامی) که هدف آن حل مشکل و مسئله در زمینه‌ای خاص است.

۳. بر اساس نحوه گردآوری داده‌ها (روش و استراتژی) که دو گروه عمده زیر را تشکیل می‌دهد:

جامعه و نمونه آماری

- در این بخش جامعه آماری تعریف شده و روش گزینش نمونه‌ها مشخص می‌شود. به علاوه به موارد دیگری از جمله تعداد، سن، جنس، میزان فعالیت و تمرین، سطح تبحر و سایر ویژگی‌های آزمودنی‌ها پرداخته می‌شود.
- چنانچه آزمودنی‌ها به چند گروه تقسیم می‌شوند، تعداد آنها ذکر می‌شود. همچنین در رابطه با رعایت مسائل اخلاقی پژوهش و محافظت از نمونه‌ها نیز توضیحات لازم ارائه می‌شود.
- نمونه‌گیری به دو روش **احتمالی** (تصادفی ساده، منظم و نظام‌مند، طبقه‌ای، خوشه‌ای و مرحله‌ای) و **غیر احتمالی** (در دسترس، داوطلبانه، سهمیه‌ای و هدفمند) انجام می‌شود.

Research Tools

ابزار و روش های جمع آوری اطلاعات

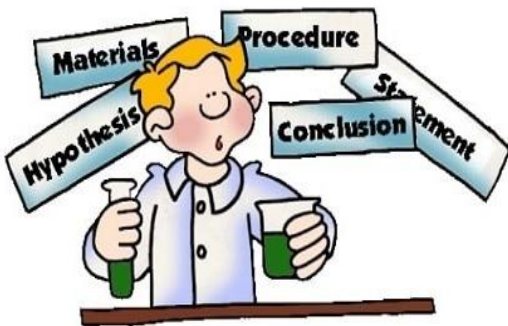
هدف اصلی این بخش راهنمایی دقیق سایر پژوهشگران برای تکرار و کنترل پروسه اندازه گیری متغیرها است. ابزار اندازه گیری مشخص شده، پایایی و روایی آن بحث می شود. مقیاس اندازه گیری تعیین می شود و نحوه کار با ابزار اندازه گیری، زمان و محل جمع آوری اطلاعات، شرایط اندازه گیری و مراحل آن مشخص می شود. در استفاده از ابزار، نحوه کنترل گروه های مختلف آزمایشی و گواه، دستورالعمل های مورد نیاز آزمودنی ها و اطلاعات مورد نیاز در اندازه گیری متغیر وابسته توضیح داده می شود.

شیوه اجرای پژوهش (پروسه پژوهش)

در این قسمت باید توضیح داده شود که اطلاعات چگونه جمع آوری شده است، چه فردی و با چه تخصصی آن را جمع کرده و آیا PILOT برای آشنایی با وسیله، مسائل ممکن و عکس العمل نمونه ها انجام شده است یا خیر.

اطلاعات این بخش باید آنقدر کامل باشد که با ارائه طرح پژوهش، پروپوزال یا پایان نامه به یک پژوهشگر دیگر او بتواند با اطلاعات ارائه شده پژوهش یکسانی را تکرار کند.

تجزیه و تحلیل اطلاعات

این بخش معمولاً خیلی کوتاه است و آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده و سطح معناداری آنها را شامل می‌شود. نرم افزارهای مورد استفاده در تجزیه و تحلیل نیز عنوان می‌شود.

آزمون‌های آمار استنباطی معمولاً به دو بخش ناپارامتریک و پارامتریک تقسیم می‌شوند که در زیر به مهمترین این آزمون‌ها اشاره شده است:

